

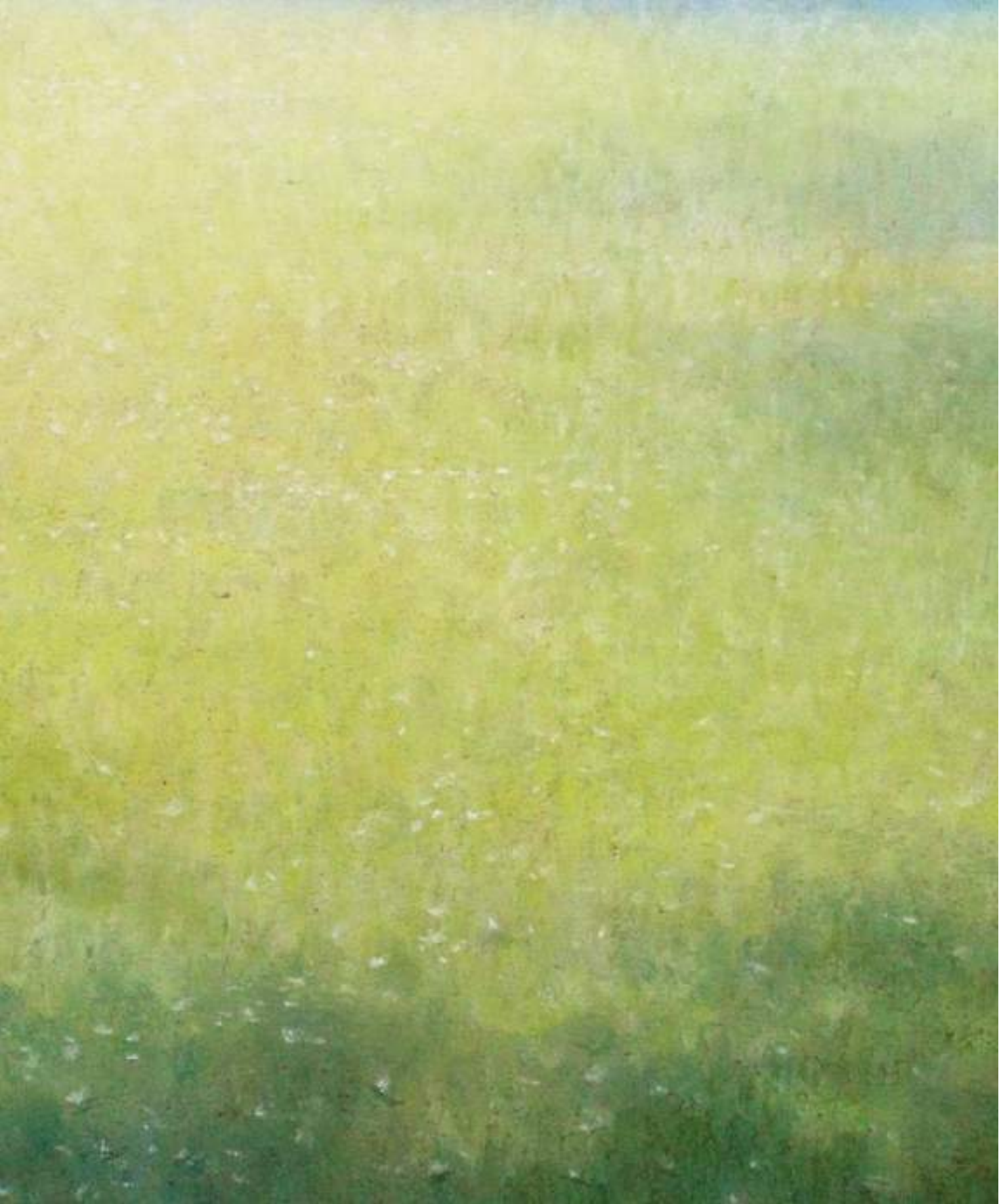
ANNA SEWELL

Iliustravo
Christian Birmingham

JUDASIS GRAŽUOLIS

JUODASIS
GRAŽUOLIS

Versta iš:
Anna Sewell
BLACK BEAUTY.
THE AUTOBIOGRAPHY OF A HORSE
Platt and Munk, New York, 1911

Ši nedidelė knygelė
skiriama su didžiausia meile
mano brangiai ir gerbiamai Motinai,
kuri savo gyvenimą – nė kiek ne mažiau
nei plunksną – paskyrė kitų gerovei.

—

Helenai, Džeikui ir Džordžijai
Christian Birmingham

Dėkoju Antonijai, Mončiui, Klaivui ir Sarai, taip pat Tori ir Kavan

ISBN 978-609-441-625-5

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

© Vertimas į lietuvių kalbą, Vilija Vitkūnienė, 2018
© Ilustracijos, Christian Birmingham, 2019
© Leidykla „Nieko rimto“, 2020

ANNA SEWELL

JUODASIS GRAŽUOLIS

Iliustravo Christian Birmingham

Iš anglų kalbos vertė Vilija Vitkūnienė

Vilnius
2020

TURINYS

APIE KNYGĄ IR AUTORE.....6	
1 SKYRIUS	
PIRMIEJI NAMAI.....11	
2 SKYRIUS	
MEDŽIOKLĖ.....13	
3 SKYRIUS	
PRATINUOSI PRIE KAMANŲ.....16	
4 SKYRIUS	
BERTVIKO PARKAS.....21	
5 SKYRIUS	
GERA PRADŽIA.....24	
6 SKYRIUS	
LAISVĖ.....28	
7 SKYRIUS	
KANDUOLĖ.....30	
8 SKYRIUS	
KANDUOLĖS ISTORIJOS TĘSINYS.....34	
9 SKYRIUS	
LINKSMAKOJIS38	
10 SKYRIUS	
POKALBIS SODE41	
11 SKYRIUS	
BE UŽUOLANKŲ.....47	
12 SKYRIUS	
AUDRINGA DIENA.....50	
13 SKYRIUS	
NELABOJO ŽYMĖ.....54	
14 SKYRIUS	
DŽEIMAS HOVARDAS.....57	
15 SKYRIUS	
SENASIS UŽEIGOS NAMŲ	
ARKLININKAS.....60	
16 SKYRIUS	
GAISRAS.....64	
17 SKYRIUS	
POKALBIS SU DŽONU MANLIU.....70	
18 SKYRIUS	
JOJAME DAKTARO.....74	
19 SKYRIUS	
VIENTĖLIS NEIŠMANOMO.....78	
20 SKYRIUS	
DŽO.....81	
21 SKYRIUS	
ISSISKYRIMAS.....84	
22 SKYRIUS	
ERSHOLAS.....90	
23 SKYRIUS	
SPYRIS Į LAISVĘ.....94	
24 SKYRIUS	
LEDI ANA ARBA PABĖGĘS ŽIRGAS.....97	
25 SKYRIUS	
REUBENAS SMITAS.....106	
26 SKYRIUS	
KUO TAI BAIGĖSI.....110	

TURINYS

27 SKYRIUS
NUVARYTI IR SMUNKANTYS ŽEMYN.....113

28 SKYRIUS
NUOMOJAMAS ŽIRGAS IR JO
VADELĖTOJAI.....115

29 SKYRIUS
LONDONIEČIAI.....118

30 SKYRIUS
VAGIS.....124

31 SKYRIUS
APSIMETĖLIS.....127

32 SKYRIUS
ARKLIŲ TURGUS.....132

33 SKYRIUS
SAMDOMO EKIPAŽO ARKLYS.....136

34 SKYRIUS
SENAS KARO ŽIRGAS.....140

35 SKYRIUS
DŽERIS BARKERIS.....145

36 SKYRIUS
SEKMADIENIO EKIPAŽAS.....151

37 SKYRIUS
AUKSINĖ TAISYKLĖ.....156

38 SKYRIUS
DOLĖ IR TIKRAS
DŽENTELMENAS.....160

39 SKYRIUS
NUSKURĖLIS SEMAS.....164

40 SKYRIUS
VARGŠĖ KANDUOLĖ.....167

41 SKYRIUS
MĖSININKAS.....170

42 SKYRIUS
RINKIMAI.....173

43 SKYRIUS
DRAUGĄ NEMAIMĖJE PAŽINSI.....175

44 SKYRIUS
SENASIS KAPITONAS
IR JO ĮPĖDINIS.....179

45 SKYRIUS
DŽERIO NAUJIEJI METAL.....183

46 SKYRIUS
DŽEIKAS IR DAMA.....190

47 SKYRIUS
SUNKŪS LAIKAI.....194

48 SKYRIUS
ŪKININKAS TAREGUDAS
IR JO VAIKAITIS VILIS.....198

ŽODYNĖLIS.....206

APIE KNYGĄ IR AUTORE

Jūsų rankose – tikra vaikų literatūros klasika tapęs Anos Siuvel (Anna Sewell) kūrinys „Juodasis Gražuolis“, pasirodęs 1877 metais. Tai viena populiariausių ir perkamiausių visų laikų knygų, iki šiol aktuali dėl joje keliamų visiems svarbių klausimų.

Ana Siuvel gimė 1820 m. Anglijoje, Didžiajame Jarmute, Norfolkė, ir netrukus su šeima persikėlė gyventi į Londoną. Mergaitė buvo itin artima su savo motina Meri, puikia mokytoja ir rašytoja, pagarsėjusia ir dėl savo pažiūrų – priklausė judėjimui prieš vergiją. Meri savo vaikus mokė pati, tad Ana, dar prieš pradėdama lankyti mokyklą, jau buvo pamilusi gamtą, gyvūnus ir istoriją. Be to, vėliau ji padėdavo motinai redaguoti jos knygas.

Būdama keturiolikos, Ana, visada buvusi itin aktyvi, patyrė sunkią kulkšnių traumą ir nuo to laiko nebegalėjo vaikščioti. Ji buvo priversta daugiau būti namie, jos gyvenimas visiškai pasikeitė. Kad nenuobodžiautų, ėmė domėtis žirgais ir ištisas valandas praleisdavo vežiodama tėvą į darbą. Ši veikla tik dar labiau ją suartino su žirgais. Visa tai greičiausiai ir lėmė, kad vieną dieną Ana Siuvel nusprendė parašyti savo pirmą ir paskutinę knygą. Autorė baigė ją būdama 57 metų, likus penkiems mėnesiams iki savo mirties, bet apie „Juodojo Gražuolio“ būsimą sėkmę suprasti spėjo.

Knygoje vaizduojama XIX a. Anglija, kurios tuometė pramonė buvo itin priklausoma nuo arklių. Deja, jų darbo ir gyvenimo sąlygos dažnai būdavo nepavydėtinos. Pavyzdžiui, daugelis žmonių norėdavo, kad jų žirgų vadelės būtų kuo smarkiau įtemptos ar kad žirgams dėl mados

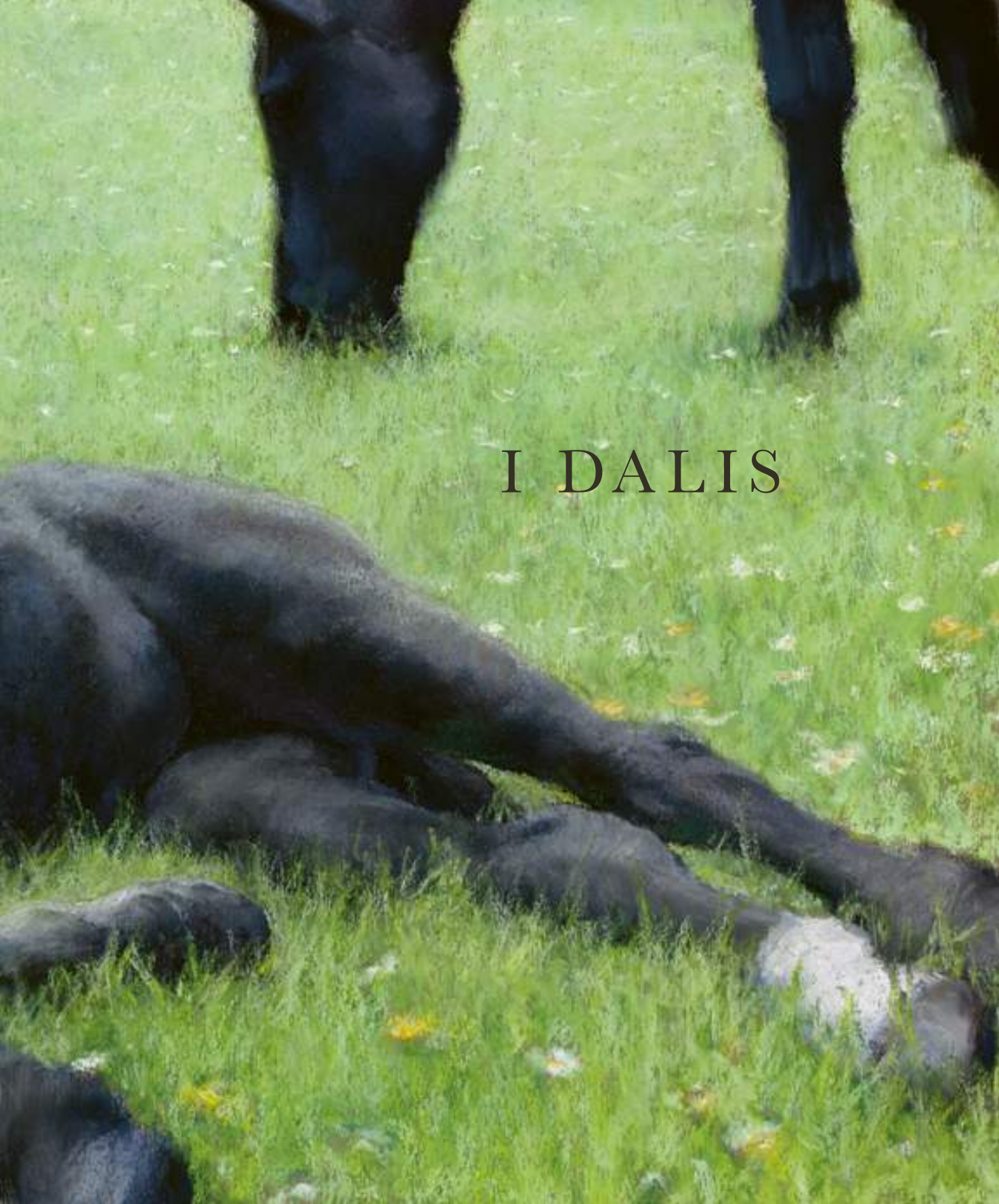

būtų nupjaunamos uodegos. Mažai kam rūpėdavo, kad žirgui tai kelia skausmą. Su visomis šiomis žmonių sukeltomis negerovėmis vienaip ar kitaip susiduria ir Juodasis Gražuolis. Tačiau lygiai taip pat jis patiria ir žmonių gerumą, pripildantį jo gyvenimą šviesesnių spalvų.

Tai nepaprastai paveiki vieno žirgo gyvenimo istorija, papasakota iš paties Juodojo Gražuolio perspektyvos, leidžianti skaitytojui pamatyti žmogų ir jo elgesį iš šalies, skatinanti atjausti kiekvieną gyvą būtybę. Beje, nors „Juodasis Gražuolis“ laikoma vaikų literatūros klasika, iš tiesų rašytoja nesiekė parašyti knygos vaikams. Ji norėjo šiuo kūrinio paskatinti suaugusius žmones atkreipti dėmesį į tai, kaip kartais netinkamai jie elgiasi su žirgais ir kaip šie dėl to kenčia. Priversti susimąstyti, kad kiekvienas yra vertas pagarbos ir kad žmogus nėra aukščiau nei už vieną gyvą padarą. Ir Anai Siuvel tikrai pavyko prisibelsti į daugelio širdis – juk kitaip nelaikytumėte šios knygos savo rankose.

Goda Baranauskaitė-Dangovienė

I DALIS

PIRMIEJI NAMAI

Pirmieji mano namai, kuriuos puikiai prisimenu, buvo didelė, smagi pieva su skaidraus vandens kūdra. Virš jos sviro keli ūksmingi medžiai, tolimajame pakrašty žėlė vikšriai ir vandens lelijos. Viename pievos šone per gyvatvorę žvelgdavome į arimą, kitame – pro vartus į prie kelio stovintį šeimnininko namą. Ant kalvelės augo eglynėlis, žemai, po atsikišusiu stačiu skardžiu, tekėjo upelis.

Kol buvau jauniklis, mitau motinos pienu, nes dar neėdžiau žolės. Dienomis bėgiodavau šalia jos, naktimis atsigulęs priglusdavau jai prie šono. Užėjus karščiams stoviniuodavome prie kūdros, medžių pavėsyje, atšalus įsitaisydavome jaukioje, šiltoje pašiūrėje netoli eglynėlio.

Vos paūgėjau ir įstengiau ėsti žolę, mama dienomis išeidavo dirbti ir grįždavo tik vakare.

Be manęs, pievoje augo dar šeši kumeliukai, jie buvo vyresni, kai kurie kone tokio pat ūgio kaip suaugę arkliai. Laigydavau su jais ir būdavo baisiai smagu. Iš visų jėgų, kiek tik kojos neša, šuoliuodavome aplink lauką ratu. Kartais mūsų žaidimai būdavo šiurkštoki, nes kumeliukai dažnai ne tik šuoliuodavo, bet ir kandžiodavosi bei spardydavosi.

Vieną dieną, mums gerokai apsispardžius, motina suprunkštė šaukdama prieiti.

– Noriu, kad įsiklausytum, ką pasakysiu, – kalbėjo ji. – Čia gyvenantys kumeliukai yra labai puikūs, bet jie – sunkieji arkliai ir, be abejo, gražiai elgtis neišmoko. Tu esi grynakraujis, geros veislės žirgas, tavo tėvas šiuose kraštuose turi gerą vardą, o tavo senelis dvejus metus iš eilės Niumarketo lenktynėse pelnė taurę. Tavo senelė buvo švelniausio būdo iš visų žirgų, kiek tik pažįstu, o manęs turbūt nesi matęs spiriančios ar kandančios. Viliuosi, kad užaugsi švelnus ir geras, neigijęs netikusių įpročių. Savo darbą dirbk geranoriškai, risčia bėgdamas aukštai kelk kojas ir niekuomet nekąsk ir nespirk, net žaisdamas.

Niekada neužmiršau mamos patarimo, žinojau, kad ji – išmintingas senas žirgas ir mūsų šeimininkas ją didžiai vertina. Jos vardas buvo Kunigaikštienė, bet jis dažnai vadino ją Numylėtine.

Šeimininkas buvo geras, malonus žmogus. Skaniai mus šėrė, patogiai apgyvendino ir negailėjo gerų žodžių. Šnekindavo mus taip pat maloniai kaip savo mažus vaikus. Visi jį mėgome, o mama netgi mylėjo. Išvydusi prie vartų džiaugsmingai sužvengdavo ir pririsondavo artyn. Jis plekšnodavo ją, glostydamas ir sakydavo: „Nagi, senute, kaip tavo mažasis Juodis?“ Aš buvau dulsvai juodas, tad jis mane vadino Juodžiu. Paskui kyštelėdavo man gabalėlį duonos, labai skanios, o mamai kartais atnešdavo morką. Visi arkliai prie jo prisiartindavo, bet man atrodo, kad mudu buvome jo numylėtiniai. Turgaus dieną mama visuomet veždavo jį į miestelį lengvu dviračiu vežimu.

Ten buvo ir toks Dikas, vaikščiodavo paskui plūgą; kartais jis ateidavo į mūsų pievą pasiskinti nuo gyvatvorės gervuogių. Pasisotinęs iki valiai imdavo, anot jo, smagintis su kumeliukais, mėtydamas į juos akmenis ir pagalius, kad tie pradėtų šuoliuoti. Mes jo per daug nepaisėme, nes įstengdavome išsisukti, bet kartais koks akmuo pataikydavo ir užgaudavo.

Kartą jis vėl ėmė taip žaisti, bet nežinojo, kad yra stebimas. Gretimame lauke stovėjo šeimininkas ir žiūrėjo, kas dedasi, paskui akimirksniu liuoktelėjo per gyvatvorę ir nutvėręs Diką už rankos taip skėlė per ausį, kad šis net sustaugė iš skausmo ir nuostabos. Pamatę šeimininką pririsojome artyn.

– Netikėli! – šaukė jis. – Nedorėli tu! Gainioji kumeliukus! Ne pirmas kartas ir ne antras, bet bus paskutinis. Štai, imk savo pinigus ir drožk namo, kad tavęs nė kvapo mano ūkyje neliktų.

Daugiau Diko nematėme. Senasis Danielius, kuris rūpinosi arkliais, buvo toks pat geras kaip ir šeimininkas, tad gyvenome puikiai.

MEDŽIOKLĖ

Kai jau buvau beveik dvejų, nutiko kai kas, ko niekuomet nepamiršiu. Buvo ankstyvas pavasaris, naktį truputį pašalo, miškus ir pievas tebegaubė lengvutis rūkas. Rupšnojome žolę su kitais kumeliukais pievos įduboje ir išgirdome tolumoje tarytum lojant šunis. Vyriausias iš mūsų pakėlė galvą ir pastatė ausis.

– Skalikai! – sušuko.

Ir tučtuojau nušuoliavo į aukštumėlę, o mes visi – jam iš paskos. Iš ten pro gyvatvorę galėjome matyti kitus laukus. Mano mama ir senas jojamasis šeimininko žirgas taip pat stovėjo netoliese. Atrodė, jie suprato, kas dedasi.

– Aptiko kiškį, – tarė mama, – ir jeigu bėgs čionai, pamatysime medžioklę.

Netrukus per sudygusių kviečių lauką pro mus pralėkė šunys. Tokio triukšmo dar nebuvau girdėjęs. Jie ne lojo, ne kaukė, ne inkštė, bet nepaliaujamai visu balsu skalijo: „Au! Au au au! Au au au!“ Paskui juos pasirodė vyrai ant žirgų, kai kurie vilkėjo žaliais švarkais, visi šuoliavo kiek įkabindami. Senasis žirgas suprunksė ir nulydėjo juos nekantriu žvilgsniu. Mes, jaunieji kumeliukai, norėjome šuoliuoti kartu, bet jie greitai nutolo laukais, žemumoje tarytum stabtelėjo, šunys nustoję skalyti bėginėjo nuleidę nosis palei žemę.

– Pametė pėdsaką, – tarė senasis žirgas, – kiškis tikriausiai paspruks.

– Koks kiškis? – paklausiau.

– Ak! Nežinau, koks kiškis, gali būti kuris nors iš mūsų miško kiškių. Ir šunims, ir žmonėms kiekvienas kiškis tiks, kad tik galėtų vytis.

Neilgai trukus šunys vėl pradėjo skalyti „Au! Au au au!“ ir pasileido visu greičiu atgal per mūsų pievą, ten, kur virš upelio, atskirtas gyvatvorės, kyšojo aukštas skardis.

– Dabar pamatysime kiškį, – tarė motina, ir kaip tik tą akimirką pro mus miško link praskuodė iš baimės paklaikęs kiškis.

Šunys jį vijosi. Jie persirito pakrante, liuoktelėjo per tėkmę ir nudūmė lauku tolyn. Medžiokliai sekė jiems iš paskos. Šeši ar aštuoni raiteliai grakščiai įveikė kliūtį ir mynė šunims ant kulnų. Kiškis bandė prasibrauti pro tvorą, bet jį buvo per tanki, tuomet metėsi į šoną mėgindamas išbėgti į kelią, bet nespėjo – jį apspito šunys, pašėlusiai skalydami. Išgirdome spygtelėjimą ir viskas baigėsi. Prijojo vienas medžiotojas ir botagu nuginė šunis, nes tie būtų sudraskę kiškį į gabalus. Medžiotojas pakėlė žvėrelį už kojos, ši buvo įplėšta ir kraujavo, o visi džentelmenai atrodė labai patenkinti.

Taip apstulbau, kad iš pradžių nepastebėjau, kas vyksta prie upelio, bet kai ten pažvelgiau, išvydau liūdną vaizdą: du puikūs žirgai gulėjo nuvirtę, vienas kapanojosi tėkmėje, kitas dejavo pievoje. Vienas raitelis, visas dumblinas, ropštėsi iš vandens, kitas gulėjo ramus.

– Jis nusilaužė sprandą, – tarė motina.

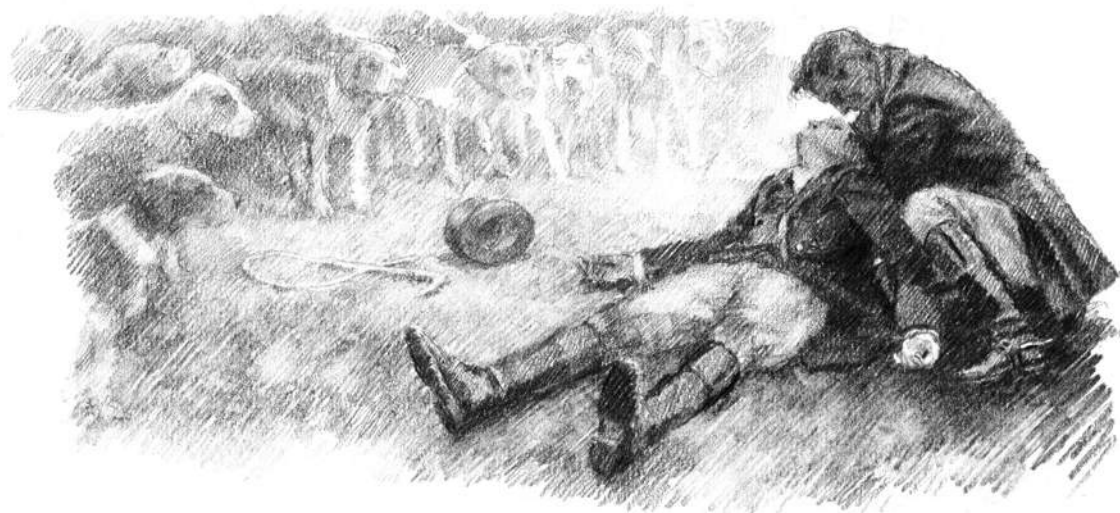
– Taip jam ir reikia, – pridūrė vienas kumeliukas.

Ir aš taip maniau, bet motina mums nepritarė.

– Na, ne, – paprieštaravo ji, – nereikia taip sakyti. Bet nors aš ir sena, daug mačiau ir girdėjau, niekada nesupratau, kodėl žmonėms taip patinka šis sportas. Jie dažnai susižeidžia, dažnai sužaloja puikius žirgus ir nuniokoja laukus, ir vien dėl kokio kiškio, lapės arba elnio, kurį galėtų kaip nors kitaip lengviau pasigauti, bet mes tik arkliai, tad nežinau.

Kol mano mama taip kalbėjo, stovėjome ir žiūrėjome. Prie nukritusio jaunuolio subėgo daug žmonių, bet viską regėjęs mano šeimininkas pakėlė jį pirmas. Jaunuolio galva nusviro atgal, rankos nukaro, visi vyrai atrodė labai rimti. Triukšmas nutyko, nutilo net šunys, tarytum suprasdami, kad kažin kas negerai. Jaunuolis buvo nuneštas į šeimininko namus. Vėliau girdėjau, jog tai buvęs jaunas Džordžas Gordonas, skvairo vienturtis, dailus jaunuolis ir šeimos pažiba.

Dabar sukrusta jodinėti į visas puses – pas daktarą, pas kalvį ir, be abejo, pas skvairą Gordoną pranešti jam apie sūnų. Atėjęs apžiūrėti žolėje gulincio ir dejuojančio juodbėrio, kalvis ponas Bondas iščiupinėjo jį visą ir papurtė galvą – viena žirgo koja buvo lūžusi. Tada kažkas nubėgo į šeimininko namą ir grįžo su šautuvu. Pasigirdo garsus pokštelėjimas ir baisus žvingtelėjimas, paskui viskas nutilo. Juodbėris nebejudėjo.

Motina atrodė sunerimusi, ji sakė tą žirgą pažinojusi daugybę metų, jo vardas buvęs Rob Rojus. Puikus žirgas, nė kiek nenartus. Daugiau į tą lauko galą ji niekada nebeidavo.

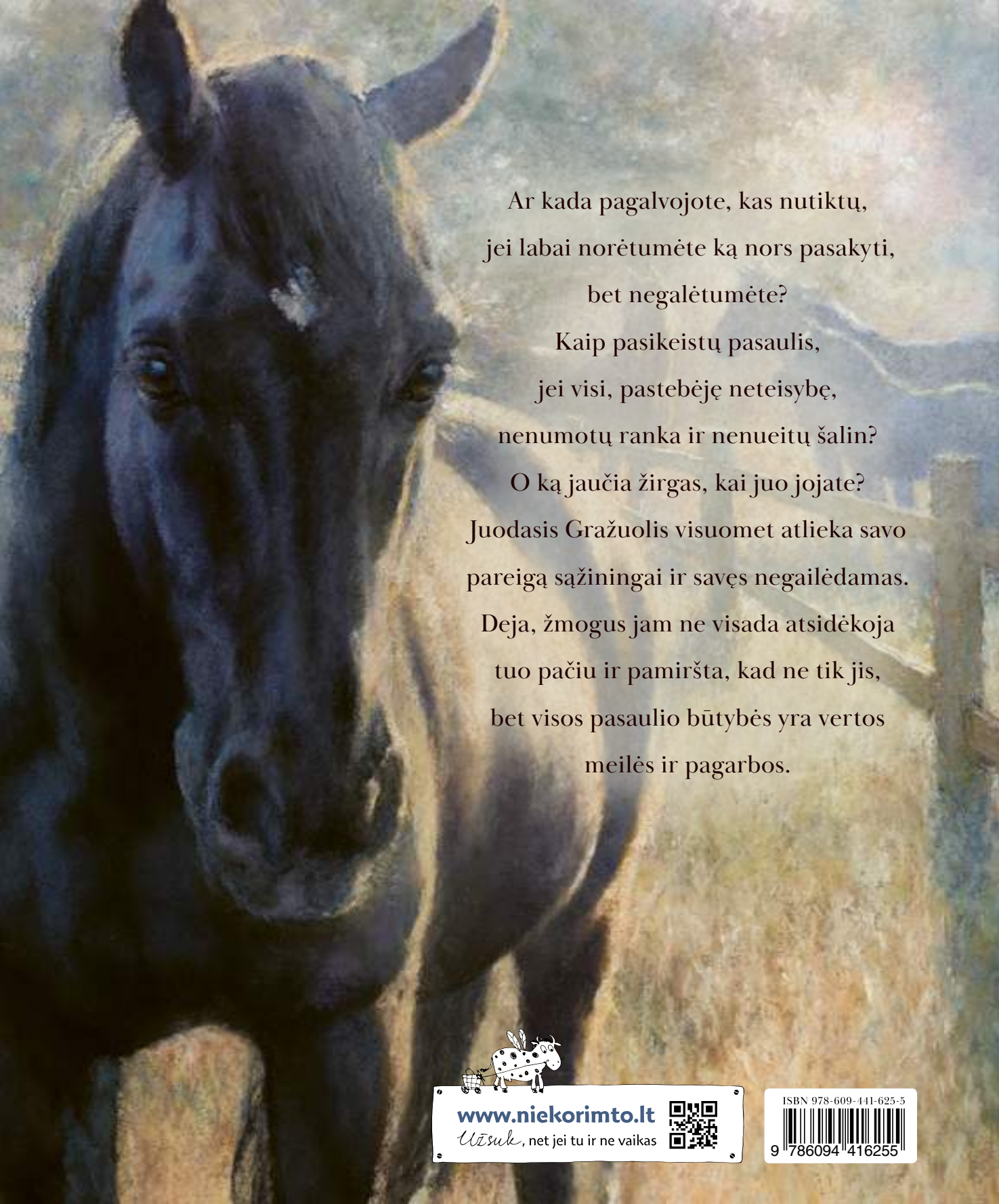
Praėjus kelioms dienoms, išgirdome pratisai gaudžiant varpus. Pažvelgę pro vartus pamatėme ilgą, keistą juodą karietą, uždengtą juodu audeklu ir traukiamą juodų žirgų. Paskui ją slinko kita karieta ir dar kita, ir dar, ir visos buvo juodos, o varpas nepaliaujamai gaudė. Jaunasis Gordonas buvo vežamas į kapines palaidoti. Jis jau nebejodinės. Kaip buvo pasielgta su Rob Rojumi, niekada nesužinojau, bet viskas nutiko dėl vieno mažo kiškelio.

„Juodasis Gražuolis“ – visame pasaulyje žinomas ir skaitytojų pripažintas autorės Anos Siuvel (Anna Sewell, 1820–1878) kūrinys apie nepaprastą žirgo gyvenimą XIX a. Anglijoje. Puikiam žirgui, vardu Juodasis Gražuolis, tenka patirti visko. Iš pradžių gyvenęs jaukiuose ir kupinuose meilės namuose, vėliau jis yra priverstas patirti ir sunkią žirgo nemylinčio žmogaus ranką. Skaitytojas iš žirgo pasakojimo sužino netikėtų ir įdomių dalykų apie to meto aplinką ir žmonių gyvenimą, o šviesi knygos pabaiga sukelia daug jautrių minčių apie žmogaus ir gyvūno ryšį.

Redaktorė **Giedrė Kmitienė**
Korektorė **Erika Merkytė-Švarcienė**
Maketavo **Miglė Dilytė**
Tiražas 3000 egz.
Išleido leidykla „Niekorimto“
Dūmų g. 3A, LT-11119 Vilnius
www.niekorimto.lt
Spausdino UAB BALTO print
Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius

Ar kada pagalvojote, kas nutiktų,
jei labai norėtumėte ką nors pasakyti,
bet negalėtumėte?

Kaip pasikeistų pasaulis,
jei visi, pastebėję neteisybę,
nenumotų ranka ir nenueitų šalin?

O ką jaučia žirgas, kai juo jojate?
Juodasis Gražuolis visuomet atlieka savo
pareigą sąžiningai ir savęs negailėdamas.
Deja, žmogus jam ne visada atsidėkoja
tuo pačiu ir pamiršta, kad ne tik jis,
bet visos pasaulio būtybės yra vertos
meilės ir pagarbos.

www.niekorimto.lt

Užsuk, net jei tu ir ne vaikas

ISBN 978-609-441-625-5

9 786094 416255